

การศึกษาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทในทัศนะพระพุทธศาสนา Education and Conflict Solutions in Buddhist Perspective

พระครูปฐมศีลาภรณ์^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทในทัศนะของพระพุทธศาสนา สถานศึกษาทุกระดับจะมีผู้บริหาร ครูอาจารย์ ร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ แต่ปัญหานักเรียนก่อเหตุทะเลาะวิวาท นับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ สาเหตุการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น การถูกทำร้ายร่างกายมาก่อนเป็นศัตรูคู่อาฆาตต้องการอวดให้รุ่นน้องเห็นสร้างให้เกิดความรู้สึกศักดิ์ศรีหรือความยิ่งของสถาบัน เป็นต้น พระพุทธศาสนามองว่าปัญหาทั้งปวงย่อมเกิดจากเหตุ ดังนั้นก็ต้องแก้ที่เหตุนี้ และเหตุที่สำคัญที่สุดคือตัณหา ที่เป็นเหตุก่อการทะเลาะวิวาทในหมู่เยาวชน และหลักพุทธธรรมที่ช่วยแก้ปัญหา คืออริสัจ ๔ ไตรสิกขาและพรหมวิหาร๔ ไปช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งให้ลดลงและแก้ปัญหาได้ในที่สุด

คำสำคัญ : การศึกษา, การแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท, พระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this article was to introduce the concept of education and conflict solution in the perspective of Buddhism. Educational institutions were managed by administrators and teachers under the standard of the Ministry of Education policy. But conflicts and quarrels among students happened gradually and increasingly. The cause of conflicts came from many factors. According to Buddhism, problems originated from causes and to solve the problems was to solve the problem causes. The most important cause of problems was desire. The Buddhist principles to solve problems are The Four Noble truths, The Threefold Training, and Brahmavihara Dhamma. All the conflicts can be reduced at first and eradicated by these three sets of Dhamma in the long run.

Keywords: Education, Conflict solution, Buddhism

^๑นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal)^๑ ซึ่งจะต้องมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การรวมตัวกันเป็นสิ่งคมนั้นมนุษย์จำต้องมีกิจกรรมที่จะต้องรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีการประสานติดต่อกันซึ่งกันและกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันในขณะเดียวกันมนุษย์ในสังคมก็อาศัยบรรทัดฐานหรือกฎหมายระเบียบ ประเพณีและสมมติสถานภาพพร้อมทั้งบทบาทที่เหมาะสมให้แก่บุคคลต่างๆในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีมีอภิสิทธิ์ และมีเกียรติ^๒ แต่ทว่าสังคมในโลกปัจจุบันนั้นจัดเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos)^๓ และเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยสภาวะพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่างและหลากหลาย เช่น

^๑ เบรินด์อาร์.เนลสัน, **ความคิดทางการเมืองตะวันตก** แปลโดยสมนึก ชูวิเชียร, (กรุงเทพมหานคร: เอ็มแอลครีเอชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๕๕-๖๐.

^๒ งานคอดีวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

^๓ ทฤษฎี “ไร้ระเบียบ” (Chaos Theory or Theory of Complex System) เป็นแนวคิดทางฟิสิกส์ใหม่ซึ่ง Ilya Prigogine ได้นำเสนอในงานเรื่อง The Law of Chaos โดยชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับความไร้ระเบียบนี้ทำให้นักวิทยาศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของกฎธรรมชาติใหม่เนื่องจากความคิดที่ผ่านมาวิทยาศาสตร์มักจะมองกฎธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้อย่างตายตัวซึ่งแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนไปเมื่อมีการค้นพบทฤษฎีเรื่อง Chaos เพราะแนวคิดนี้ได้ทำให้เห็นว่ารากฐานของธรรมชาติคือสภาวะแห่งการไร้เสถียรภาพดูเพิ่มเติมในยุคศรัอาริยะ, **มายาโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยปริทรรศน์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๑-๑๑๙.

ค่านิยมทัศนคติภาษาศาสนาความต้องการผลประโยชน์

พระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐสามารถฝึกได้ ซึ่งก็สอดคล้องกับการจัดการศึกษาไทยให้เป็นไปตามนโยบายแผน และมาตรฐานการศึกษา ดังที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๖ กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และมีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”^๔ บทบาทตรงนี้เป็นหน้าที่ภาครัฐร่วมกับสถานศึกษาช่วยกันขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของชาติให้ก้าวทันภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นคนดี คนเก่ง และเป็นคนมีความสุข

แม้สถานศึกษาทุกระดับจะมีผู้บริหาร ครูอาจารย์ ร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว แต่ปัญหานักเรียนก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันนั้น นับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเหตุที่เกิดขึ้นทุกครั้งจะต้องมีผู้บริสุทธิ์จำนวนไม่น้อยที่เสียชีวิตและบาดเจ็บกับเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งสาเหตุการทะเลาะวิวาทวัยรุ่นนั้นเกิดจากหลากหลายสาเหตุ เช่นการถูกทำร้ายร่างกายมาก่อนเป็นศัตรูคู่อริความต้องการอวดให้รุ่นน้องเห็นสร้างให้เกิดความรู้สึกศักดิ์ศรีหรือความยิ่งของสถาบัน เป็นต้น

พระพุทธศาสนาองว่าปัญหาทั้งปวงย่อมเกิดจากเหตุก็ต้องแก้ที่เหตุ นั่น เหตุที่สำคัญที่สุดคือตัณหา ที่เป็นเหตุก่อการทะเลาะ

^๔ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒.**, (กรุงเทพฯ : พรึกหวานกราฟฟิก, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

วิวาทในหมู่เยาวชนหลักพุทธธรรมที่ช่วยแก้ปัญหา คือ อริสัจ ๔ ไตรสิกขาและพรหมวิหาร ๔ ไปช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งให้ลดลง และแก้ปัญหาได้ในที่สุด

ปัญหาความขัดแย้งในทัศนะของนักการศึกษา

จากการศึกษาในเอกสาร หนังสือ ตำราต่าง ๆ ได้แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. ปัญหาความขัดแย้งใน ความหมายของพฤติกรรมทะเลาะวิวาท หมายถึง การที่นักเรียนมีการทู่เถียงทะเลาะกันด้วยวาจา ทำร้ายร่างกายกันด้วยร่างกาย และหรือกำลังอาวุธก่อให้เกิดความบาดเจ็บ และหรือทรัพย์สินเสียหาย^๕ พฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาที่นำไปสู่การโต้เถียงด้วยวาจา และได้ใช้กำลังหรืออาวุธ ตลอดจนวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่นำมาใช้แทนอาวุธ เข้าทำร้ายซึ่งกันและกันจนได้รับความเสียหาย^๖ การที่นักศึกษาใช้วาจาดูหมิ่น ทู่เถียงทะเลาะกัน การใช้ร่างกาย อาวุธทำร้ายร่างกาย กับนักศึกษาในสถาบันเดียวกันหรือต่างสถาบัน รวมทั้งทำลายสิ่งของผู้อื่น^๗ พฤติกรรมที่วัยรุ่น นักเรียน

^๕ ผ่องพรรณ แวววิเศษ, “ลักษณะจิตสังคมเพื่อการป้องกันพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๔), หน้า ๓๘.

^๖ วีรพล เจริญวิศาล, “การก่อการทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาปริญญา มหาบัณฑิต สาขาบริหารงานยุติธรรม*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^๗ จิราภรณ์ อำนางเถลิงศักดิ์, “การศึกษาปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาานิพนธ์*

นักศึกษา ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป โดยการโต้เถียงการใช้ร่างกายหรือกำลังอาวุธ เข้าทำร้ายกับนักเรียน นักศึกษาสถาบันเดียวกัน รวมทั้งการทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น^๘ ศิรินันท์ เพชรทองคำ ได้ให้ความหมายของการทะเลาะวิวาทว่า หมายถึงการทะเลาะกันระหว่างนักเรียนในชั้นเดียวกัน ระหว่างนักเรียนที่อยู่คนละระดับชั้น แต่ในโรงเรียนเดียวกัน และอยู่ต่างโรงเรียนกัน ตลอดจนจนถึงการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มนักเรียนที่อยู่ต่างโรงเรียนกันด้วย^๙ การที่นักเรียนนักศึกษาใช้วาจาช่วย ดูหมิ่น ประชดประชัน โต้เถียง การใช้ร่างกายหรือกำลังอาวุธ เข้าทำร้ายกับนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งการทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น^{๑๐}

การทะเลาะวิวาทเป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นความคิด การกระทำที่อยู่ภายใต้อารมณ์ที่เกิดจากแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกของกลุ่มบุคคลทั้งสองฝ่ายดังนี้ ๑) การทะเลาะวิวาทด้านคำพูด หมายถึง การพูดให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย อับอาย น้อยใจ ไม่

ปริญญาปริญญามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^๘ วีรพล เจริญวิศาล, “การก่อการทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาปริญญา มหาบัณฑิต สาขาบริหารงานยุติธรรม*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^๙ ศิรินันท์ เพชรทองคำ, *จิตวิทยาวัยรุ่นและการศึกษา*, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๖๒.

^{๑๐} วรณภา แจ่มศิริ, “ทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมทะเลาะวิวาทระหว่างอาชีวศึกษาของนักเรียนอาชีวศึกษาโรงเรียนกองทัพกอบกู้กมล ขส.ท.บ.”, *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

พอใจ หวาดระแวง ตัวอย่างพฤติกรรม ได้แก่ (๑) พุดข่มขู่ว่าจะทำอันตรายต่อร่างกายผู้อื่น (๒) ใช้คำพูดตำผู้อื่นอย่างรุนแรง (๓) ต่อกว่าบุคคลที่ทำให้ตนไม่พอใจ (๔) พุดสบประมาทหรือโจมตีผู้อื่น (๕) โต้แย้งกันเพื่อเอาชนะผู้อื่น ที่มีเหตุผลดีกว่าตนเอง (๖) พุดจาประชดประชัน ๒) การทะเลาะวิวาท ด้านการกระทำ หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำในลักษณะที่รุนแรงกว่าปกติ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งตนเอง ผู้อื่น หรือทรัพย์สิน ตัวอย่างของพฤติกรรม ได้แก่ (๑) ใช้กำลังชกต่อย ตบตี หรือทุบตีผู้อื่น (๒) การกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเจ็บตัว โดยใช้และไม่ใช้อาวุธ (๓) การขว้างปาสิ่งของไปยังร่างกายของผู้อื่นที่ทำให้ตนเกิดความไม่พอใจ (๔) การทำลายสิ่งของเครื่องใช้ทั้งที่เป็นของตนเองและผู้อื่น (๕) การใช้อาวุธหรือเครื่องทุ่นแรงทำอันตรายต่อสิ่งของหรือร่างกายผู้อื่น^{๑๑}

สรุปได้ว่าการทะเลาะวิวาท เป็นปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนนักศึกษาใช้วาจา ยั่วยุ ดุหมิ่น ประชดประชัน โต้เถียง การใช้ร่างกายหรือกำลังอาวุธเข้าทำร้ายกันของนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งการทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น กล่าวได้ว่าพฤติกรรมทะเลาะวิวาทเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าวด้วย คือพฤติกรรมทะเลาะวิวาทเป็นการแสดงออกของความก้าวร้าวทั้งทางกาย และหรือทางวาจา

๒. ปัญหา ความขัดแย้งใน ความหมายของพฤติกรรมของคำว่าก้าวร้าว (Aggression) ความก้าวร้าว เป็นการกระทำที่นักจิตวิทยาและบุคคลโดยทั่วไปให้ความสนใจกันมาก ซึ่งหมายถึง การกระทำที่รุนแรง

^{๑๑}สุกัลยา อนุชิตไพสิน, “การสร้างแบบทดสอบวัดความก้าวร้าวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ กรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาณิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗), หน้า ๗๕-๗๖.

กว่าปกติ มีผลทำให้ผู้อื่นหรือตนเองได้รับความเจ็บปวด เกิดความเสียหาย ทั้งที่เจตนา และไม่เจตนา การแสดงออกของความก้าวร้าวมีได้หลายทางคือ ทางวาจาหรือคำพูด เช่น การพุดตำ ข่มขู่ เป็นต้น ทางการกระทำของร่างกาย เช่น การต่อสู้ ชกต่อย การตีรันฟันแทง การข่มขืน เป็นต้น การกระทำที่ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพย์สินสมบัติ เช่น การทำลายข้าวของเสียหาย ทุบให้แตก จุดไฟเผา วางระเบิด การนินทาว่าร้าย เพื่อให้เกิดความเจ็บอาย และเสียชื่อเสียง^{๑๒} เป็นพฤติกรรมของคนที่ขาดความสุข อาจแสดงออกทางร่างกาย หรือวาจาก็ได้ เช่นการทำลายข้าวของ การทำร้ายร่างกาย การดูดำ การพุดหยาบคาย เป็นต้น พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้จากสังคม เด็กใช้ป้องกันตนเองการรุกรานของผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวิธีการเรียกร้องความสนใจจากเพื่อนๆ อีกด้วย เพื่อให้เพื่อน ๆ เกรงกลัว ความก้าวร้าวนี้สังคมมักจะติเตียน ทำให้เด็กที่มีความก้าวร้าว มันจะต่อต้านสังคม^{๑๓} คือ การกระทำที่แสดงออกโดย มีเจตนาทำร้ายผู้อื่น หรือทำลายสิ่งของ อาจแสดงออกทางกายหรือวาจาก็ได้^{๑๔} เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเมื่อตนเอง

^{๑๒}ปราณี จันทร์หอม, “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมก้าวร้าว”, **รายงานการค้นคว้าวิจัยอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๙.

^{๑๓}สุชา จันทรธอม, **จิตวิทยาเด็กเกร**, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา, ๒๕๔๒), หน้า ๙๗.

^{๑๔}สุนันทา เขียวนิล, “ผลการศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยเทคนิค ที่มีลักษณะความก้าวร้าวแตกต่างกัน”, **วิทยานิพนธ์จิตวิทยาการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๔๑.

ขาดความสุข หรือไม่ได้รับความพึงพอใจ ซึ่งมีการแสดงออกได้ ๒ ลักษณะ คือ ทางวาจา เช่น พูดคำหยาบ ดุด่า โวยวาย และทางร่างกาย เช่น ทำลายสิ่งของ เตะ ต่อย ทบตี^{๑๕} คือ พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มที่ความตั้งใจในการทำร้ายผู้อื่น ข้อสำคัญที่สุดผู้ที่กระทำ ความก้าวร้าวมีความจงใจ หรือตั้งใจ^{๑๖} คือการประทุพติตนไปในทางที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ประทุพติตนไปในทางที่ตรงข้ามกับกรอบวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม^{๑๗} เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกาย หรือวาจา ที่แสดงออกในรูปข่มขู่ กดขี่ แข่งขัน การทำลายข้าวของ การทำร้ายร่างกาย อันนำไปสู่การใช้กำลังที่รุนแรง^{๑๘} เป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นในรูปของการกระทำอย่างทันที โดยมีเจตนาจะทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด แบ่งความก้าวร้าวออกเป็น ๒ ชนิดคือ

๑) ความก้าวร้าวทางร่างกาย (Physical Aggression) เป็นความก้าวร้าวที่แสดงออกโดยใช้อวัยวะทางร่างกาย เช่น แขน ขา ฟัน หรือใช้อวัยวะทางร่างกาย ร่วมกับอาวุธ เช่น มีด ปืน เพื่อทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด

^{๑๕}อารียา นูซอเนงค์, “ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับความก้าวร้าวของวัยรุ่น”, *วิทยานิพนธ์คหกรรมศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔.

^{๑๖}นพมาศ ธีรเวคิน, *จิตวิทยาสังคมกับชีวิต*, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๗๓.

^{๑๗}ผดุง อารยะวิญญู, *เด็กที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม*, (กรุงเทพฯ : แวนแก้ว, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

^{๑๘}สุนีย์ ธีรวิรุฬห์, การศึกษารายกรณีนักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว, สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต จิตวิทยาการแนะแนว, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

๒) ความก้าวร้าวทางวาจา (Verbal Aggression) เป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นโดยใช้ถ้อยคำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด ซึ่งจำแนกออกเป็นสองลักษณะด้วยกัน คือ (๑) การปฏิเสธ ในการปฏิเสธมักจะแสดงท่าทางประกอบด้วย เช่น หลบหน้า แสดงท่าทางรังเกียจ ไม่ยอมเข้ากลุ่ม ส่วนคำพูดที่ใช้ในการปฏิเสธ ได้แก่ การพูดตรงๆ เช่น “ออกไปเดี๋ยวนี้” หรือ “การพูดให้ร้าย” เช่น “ฉันไม่ชอบคุณ” ร่วมกับการแสดงอารมณ์เพื่อทำร้ายความรู้สึกของผู้อื่น (๒) การบังคับการพูดบังคับเป็นสัญลักษณ์ ของการกระทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวดสำหรับการบังคับนี้ บุคคลเรียนรู้จากการสังเกต หรือการเลียนแบบจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น บิดา มารดา ครู ผู้ปกครอง เป็นต้น^{๑๙}

กล่าวได้ว่า ความก้าวร้าว เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาทางร่างกาย หรือวาจา ที่แสดงออกในรูปของการข่มขู่ กดขี่ แข่งขัน การทำลายข้าวของ การทำร้ายร่างกาย อันนำไปสู่การใช้กำลังที่รุนแรงภายใต้อารมณ์กดดันที่ขาดสติ

๓. ปัญหาความขัดแย้งใน ความหมายของพฤติกรรมของเยาวชนมีสาเหตุเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน พฤติกรรมอย่างหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากสาเหตุอย่างเดียวหรือหลายสาเหตุก็ได้ ขณะที่บุคคลเดียวอาจจะสามารถแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้หลายพฤติกรรม ซึ่ง

^{๑๙}พิชญา สมทรง, “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทะเลาะวิวาทของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนชนอมพิทยา อำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช”, *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต จิตวิทยาการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

เป็นองค์ประกอบ ที่มีผลต่อพฤติกรรมของ มนุษย์^{๒๐} แบ่งได้เป็นหลายประการ ได้แก่

๑) พันธุกรรม ลักษณะบางอย่าง ของมนุษย์สามารถถ่ายทอดได้จากทางบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลานได้ เช่น ระดับสติปัญญา และ อารมณ์ เป็นต้น แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่า การเกเร ความเป็นอันธพาล หรือลักษณะทาง พฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาอื่นๆ ที่เป็น ลักษณะที่ถ่ายทอดได้จากพันธุกรรม

๒) สารเคมีในร่างกาย ความไม่ สมดุลของสารเคมีในร่างกาย มีอิทธิพลต่อการ พัฒนาบุคลิกภาพ และพฤติกรรมบางอย่าง ทำให้เกิดความผิดปกติในด้านความคิด การรับรู้ และด้านอารมณ์ เป็นต้น

๓) สภาพทางครอบครัว ครอบครัว มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมเด็กมากเด็กที่มาจากครอบครัวยากจน หย่าร้าง แยกกันอยู่ อาจจะขาดความอบอุ่น รู้สึกว่าเหว้า ขาดที่พึ่ง หรือครอบครัวที่มีการทะเลาะวิวาทระหว่างพ่อแม่พี่น้อง การชิงดีชิงเด่น ระหว่างพี่น้อง ความ ลำเอียงของพ่อแม่ ฯลฯ มีผลต่อความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และการแสดงออกของ สมาชิกในครอบครัว อันหมายถึงเด็กอย่าง แน่นนอน

๔) สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เด็กที่เติบโตขึ้นมาในสภาพของการแก่งแย่งชิงดี การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด การใช้ความรุนแรง สภาพแวดล้อมของชุมชนแออัด อันธพาล คำ ของผิดกฎหมาย ฯลฯ อาจชักจูงให้เด็กมี พฤติกรรมที่ไม่ถูกไม่ควรได้

^{๒๐}อิติมา เก่งถนอมศักดิ์, “สาเหตุการ ทะเลาะวิวาทของนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

๕) ความต้องการของบุคคล มนุษย์ มีความต้องการ ขั้นต่ำ ๔ ประการ คืออาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และยารักษาโรค หากมนุษย์ ไม่ได้ได้รับการตอบสนองความต้องการนั้น ๆ อาจจะพยายามกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มา แม้จะโดยการกระทำผิดก็ตาม เช่น การลัก ขโมย การปล้น จี้ เป็นต้นและ สุชา จันท์ธอม กล่าวว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมาจากสาเหตุหลัก ๓ ประการ คือสาเหตุจากตัว ผู้กระทำผิดเอง สาเหตุจากครอบครัว สาเหตุ ทางเศรษฐกิจ^{๒๑}

สาเหตุการกระทำผิดของเยาวชน มี ดังนี้

๑) สาเหตุจากตัวเด็กและเยาวชน เอง ทั้งจากพันธุกรรม จากความผิดปกติ ระหว่างการตั้งครรภ์ของมารดาจำสภาวะจิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปตามพัฒนาการ และระดับสติปัญญา

๒) สาเหตุจากครอบครัว เกิดจากการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม ความแตกแยกใน ครอบครัว การขาดความอบอุ่น ขาดการดูแล เอาใจใส่ ไม่อบรมสั่งสอน รวมไปถึงการเป็น แบบอย่างที่ไม่ดีของพ่อแม่ด้วย

๓) สาเหตุจากโรงเรียน เนื่องจาก โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ทำหน้าที่คล้ายคลึงกับ ครอบครัวเป็นที่กลมเกลียวเด็ก ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมเด็กได้ นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่มี แนวโน้ม จะกระทำผิด ครูหรือโรงเรียน ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่จะป้องกัน หรือช่วยแก้ไข พฤติกรรมนั้น ๆ เด็กก็จะกระทำผิดได้ในที่สุด

๔) สาเหตุจากกลุ่มเพื่อน ในช่วงวัย เด็กก่อนเข้าสู่วัยรุ่นและวัยรุ่น เด็กจะคลุกคลี และใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด การรวมกลุ่ม กันเป็นพวกทำให้วัยรุ่นในกลุ่มเดียวกันมีค่านิยม

^{๒๑}สุชา จันท์ธอม, จิตวิทยาวัยรุ่น, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑๕.

ที่เหมือนกัน มีทัศนคติที่คล้ายกัน ทำอะไรจะเหมือนกันหมด และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากกลุ่มเพื่อน ของเด็กชักจูงให้เด็กกระทำผิดย่อมจะทำให้เด็กกระทำผิดได้ง่าย

๕) สาเหตุจากสภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อม เด็กที่เกิดในครอบครัว ที่ต้องมีที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด หรือสภาพแวดล้อมด้วยสิ่งเสื่อมโทรม อบายมุข การพนัน และการประกอบอาชญากรรม เด็กจะถูกกล่อมเกล่าให้เกิดความเคยชินกับการมีชีวิตร่วมกันอยู่ เช่นนั้น จนเห็นการประกอบอาชญากรรมเป็นสิ่งปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากพ่อแม่ ของเด็กมีส่วนในการประกอบอาชีพดังกล่าวด้วย เด็กจดจำมากระทำได้อย่างง่าย^{๒๒}

การกระทำผิดของเยาวชน โดยมากเป็นสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ครอบครัว สังคมในโรงเรียน และเพื่อน ชุมชนและสังคมรอบข้าง และเกิดจากภายในจิตใจตนเองเป็นประการสำคัญ

แนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนาด้วยกระบวนการขัดเกลาทาสังคม

การอบรมขัดเกลาทาสังคม จะเป็นตัวหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กตั้งแต่เยาว์วัย สถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา กลุ่มเพื่อน หรือสื่อมวลชนและศาสนา เป็นต้นช่วยกันและศึกษาพฤติกรรมของเยาวชน ขบวนการอบรมขัดเกลาทาสังคมจะสามารถช่วยอธิบายพฤติกรรมของเยาวชนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว

^{๒๒} ธิติมา เก่งถนอมศักดิ์, “สาเหตุการทะเลาะวิวาทของนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔.

ทะเลาะวิวาท และ กระบวนการอบรมขัดเกลาทาสังคมของสถาบันต่างๆ มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของนักเรียนอาชีวะเหล่านี้ได้

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการอบรมขัดเกลาทาสังคม โดยคำว่า “Socialization” ในภาษาไทยมีการแปลและใช้หลายคำ ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การอบรมขัดเกลาทาสังคม เป็นต้น ซึ่งการอบรมขัดเกลาทาสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ กฎเกณฑ์กติกาต่างๆ ของสังคม ที่สมาชิกได้กำหนดไว้ เพื่อให้บุคคลมีแบบแผนทางความประพฤติ และการปฏิบัติเป็นไปตามคาดหวังของกลุ่ม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ได้อย่างมีระเบียบ การอบรมขัดเกลาทาสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อวัฒนธรรม ประเพณีที่เกิดขึ้น เนื่องจากการกระทำระหว่างกันกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ และรับเอาคุณค่าของกลุ่ม จนเกิดความรู้สึกเป็นตัวตน หรือเป็นตัวของตัวเอง ที่แตกต่างจากบุคคลอื่น สามารถกำหนดความคิดพฤติกรรมต่างๆ ของตนได้ จึงกล่าวได้ว่าการอบรมขัดเกลาทาสังคมจะทำให้สภาพของบุคคลทางชีววิทยาเปลี่ยนสภาพเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง^{๒๓}

๑. จุดมุ่งหมายของการอบรมขัดเกลาทาสังคม

สังคมจะกำหนดรูปแบบและหล่อหลอมบุคคลให้มีบุคลิกลักษณะเป็นไปตามต้องการที่สังคมต้องการ โดยผ่านกระบวนการอบรมขัดเกลาทาสังคมของสถาบันทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือการถ่ายทอดโดยระบบอื่น ซึ่งการอบรมขัดเกลาทาสังคมมี

^{๒๓} สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๔๑.

จุดมุ่งหมายดังนี้ ๑) การปลูกฝังระเบียบวินัย เพื่อให้สมาชิกมีลักษณะความประพฤติเป็นไปตามกลุ่มกำหนด ๒) การปลูกฝังความมุ่งมั่น โดยเฉพาะความมุ่งมั่น ที่สมาชิกในสังคมยกย่อง เช่น เป็นคนดี หรือเป็นคนเก่ง เป็นต้น แม้ผู้กระทำจะชอบหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าสมาชิกส่วนใหญ่ให้การยอมรับ หรือยกย่อง ก็จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมนั้นๆ ๓) สอนให้รู้จักบทบาท และทัศนคติต่างๆ เพื่อให้บุคคลได้รับการยอมรับและอยู่ในสังคมด้วยดี มีการแสดงบทบาทที่เหมาะสม และรับเอาคุณค่าต่างๆ จากสังคม

๒. วิธีการอบรมขัดเกลาทางสังคม

๑) การอบรมขัดเกลาทางสังคมโดยตรง ได้แก่ การอบรมขัดเกลาทางสังคมให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรถูก อะไรผิด เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก การอบรมขัดเกลาทางสังคมโดยตรงในครอบครัวจะพบอยู่เสมอ ได้แก่ การที่พ่อแม่อบรมเลี้ยงดูลูกในรูปของการบอกกล่าว ชมเชย ลงโทษ เป็นต้น

๒) การอบรมทางสังคมโดยอ้อม ได้แก่ การอบรมขัดเกลาทางสังคมที่ไม่ได้กระทำโดยตรง บุคคลจะได้รับการขัดเกลาทางสังคม โดยทางอ้อมจากการดูแบบอย่างการกระทำ หรือการสังเกตจากผู้อื่น เช่น ในครอบครัวที่พ่อ หรือแม่เป็นผู้มีอารมณ์รุนแรง ชอบทำลายข้าวของ หรือทุบตีกัน เด็กก็จะได้รับการซึมซับการกระทำเหล่านี้ และเกิดบุคลิกภาพก้าวร้าว หรือเป็นผู้มีอารมณ์ไม่แน่นอน โมโหง่าย เช่นกัน เป็นต้น

๓) การอบรมทางสังคมโดยอ้อม ได้แก่ การอบรมขัดเกลาทางสังคมที่ไม่ได้กระทำโดยตรง บุคคลจะได้รับการขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อมจากการดูแบบอย่างการกระทำ

หรือการสังเกตจากผู้อื่น เช่น ในครอบครัวที่พ่อ หรือแม่เป็นผู้มีอารมณ์รุนแรง ชอบทำลายข้าวของ หรือทุบตีกัน เด็กก็จะได้รับการซึมซับการกระทำเหล่านี้ และเกิดบุคลิกภาพก้าวร้าว หรือเป็นผู้มีอารมณ์ไม่แน่นอน โมโหง่าย เช่นกัน เป็นต้น

๓. การอบรมขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว

การอบรมขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นไปจนตลอดชีวิตของบุคคลอย่างต่อเนื่องในสังคม ผู้ที่เข้ามามีบทบาท ในการอบรมขัดเกลาทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตาม สถาบันทางสังคมที่มีบทบาท ในการกระทำหน้าที่นี้ที่สำคัญที่สุด ก็คือสถาบันครอบครัว โดยมีบทบาทเด่นชัด ๒ ประการ คือ ครอบครัว นอกจากจะเป็นสถาบันทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดสถานภาพของเด็กแล้ว ยังเป็นหน่วยแรกของสังคมที่ทำหน้าที่ในการอบรมขัดเกลาทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการอบรมขัดเกลาทางสังคมแก่สมาชิกครอบครัว ซึ่งกระทำโดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ดังนั้น เด็กจะมีพฤติกรรมเป็นเช่นไร จึงขึ้นอยู่กับอิทธิพลของการอบรมขัดเกลาทางสังคม โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งช่วงที่จำเป็นและสำคัญที่สุดในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นที่ยอมรับของสังคม จะอยู่ในระยะวัยเด็ก และวัยรุ่น ซึ่งยังอยู่ในช่วงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัว ดังนั้น สถาบันครอบครัวจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างบุคคลให้มีความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม ผู้ที่ทำหน้าที่ในการอบรม ขัดเกลา ทางสังคมในครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ หรือสมาชิกอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในครอบครัว การอบรมขัดเกลาทางสังคมในวัยเด็กจะมีความสำคัญต่อการพัฒนา

บุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด เนื่องจากเด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานจากผู้ใหญ่ การอบรมขัดเกลาทางสังคมในระยะนี้จะเป็นไปในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู เมื่อเด็กเติบโตขึ้นการตอบสนองทางกายจะค่อยๆ ลดลง เนื่องจากเด็กเริ่มช่วยเหลือตนเองได้ แต่การตอบสนองทางในยังคงมีความสำคัญ ดังนั้นผู้ใหญ่ควรถ่ายทอดสิ่งที่ดีให้แก่เด็ก เพราะเด็กจะมีอารมณ์แบบใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับบุคคลที่ใกล้ชิดที่สุดนั่นเอง

ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญในการทำหน้าที่ อบรมขัดเกลาทางสังคมให้กับสมาชิก โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูลูกของครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นระยะเวลานาน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างแนบแน่นเป็นกันเอง การอบรมเลี้ยงดูถือว่าเป็นหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ของพ่อ แม่ ไม่ใช่เฉพาะของพ่อหรือแม่เท่านั้น การอบรมขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัย จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดลักษณะพฤติกรรมของคนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งมีปัจจัยต่างๆ หลายประการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระดับการศึกษา ฐานะเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความพร้อมของพ่อ แม่ รวมทั้งประสบการณ์ในอดีตที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองเคยได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาก่อน ทำให้รูปแบบของการอบรมขัดเกลาทางสังคมของแต่ละครอบครัวแตกต่างกันไป ดังนั้น การอบรมขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นการถ่ายทอดคุณค่าความเป็นมนุษย์ กติกาของสังคม จากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือจากบุคคลกลุ่มหนึ่ง สู่บุคคลกลุ่มหนึ่ง ทั้งโดยตรงและทางอ้อม สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่นี้ ประกอบด้วย

หลายสถาบันด้วยกัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา กลุ่มเพื่อน หรือสื่อมวลชน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม สถาบันที่สำคัญที่สุดและเป็นแห่งแรกที่ทำหน้าที่ในการอบรมขัดเกลาทางสังคมสมาชิกใหม่ตั้งแต่เยาว์วัย ได้แก่ สถาบันครอบครัว โดยพ่อแม่ หรือผู้ปกครองจะทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู ถ่ายทอดทัศนคติความเชื่อของกลุ่มไปยังสมาชิกใหม่ การอบรมขัดเกลาทางสังคม จึงมีจุดหมายเพื่อให้สมาชิกใหม่รับเอาคุณค่าของกลุ่ม มีลักษณะของความประพฤติเป็นไปตามที่กลุ่มกำหนด ปลูกฝังความมุ่งหวังของสังคม สอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ ตลอดจนการถ่ายทอดทักษะในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล

อาจจะกล่าวได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมปัญหาของนักเรียนวัยรุ่น เป็นอย่างมากในครอบครัวที่อบอุ่น พ่อแม่มีความเข้าใจ และอบรมสั่งสอนในสิ่งที่ถูกต้อง ก็จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นมา โดยมีปัญหาด้านพฤติกรรมน้อยกว่าในครอบครัวที่ขาดความรัก ความอบอุ่น นอกจากนี้สังคมกลุ่มอื่นๆ ยังมีส่วนในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และค่านิยมโดยการอบรม ขัดเกลา ทางสังคม ให้มีลักษณะพฤติกรรม เป็นไปตามที่กลุ่มกำหนด แต่อย่างไร ก็ตามในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่น จะมีพฤติกรรมเป็นเช่นไร ก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เป็นสำคัญจากการทบทวนทฤษฎีการอบรมขัดเกลาทางสังคม จะเห็นได้ว่า เป็นทฤษฎีทางสังคมที่สำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ให้รู้จักกฎเกณฑ์ของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในนักเรียน วัยรุ่น สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่อบรมขัดเกลา ทางสังคมตั้งแต่ระยะเริ่มแรก ของชีวิตที่สำคัญ คือ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา

จากแนวคิดดังกล่าวหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะช่วยส่งเสริมจิตใจเยาวชนให้สงบ เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่าเมื่อจิตสงบย่อมเกิดปัญญาได้

คุณธรรมสำหรับช่วยเสริมจิตใจเยาวชนให้อ่อนโยน

ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมหลักหมวดที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจของเยาวชนให้อ่อนโยน ดังนี้

๑. หลักไตรสิกขา

๑) สาระของอริศีล คือ การดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้เอื้ออำนวยแก่การมีชีวิตที่ดีงามร่วมกัน เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและการเจริญปัญญาเรียกให้ชัด คือ การจัดระเบียบตนเองและทางสังคมบนพื้นฐานของศีล

๒) สาระของอริจิตต์ คือ การพัฒนาคุณภาพจิต หรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพและสมรรถภาพสูงซึ่งเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุดเรียกว่าให้รู้จักรักษาจิต

๓) สาระของอริปัญญา คือ การมองดูรู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่และและทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา คือ รู้จักวางใจวางท่าทีและปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในทางที่เป็นไปเพื่อแผ่ขยายประโยชน์สุข มีจิตใจผ่องใส ไร้ทุกข์ เป็นอิสระเสรี และสดชื่นเบิกบาน^{๒๔}

วิธีการสร้างความสัมพันธ์แบบต่อเนื่องกันของไตรสิกขานี้ มองเห็นได้ง่ายแม้ในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ

คู่แรก คือ ศีลกับสมาธิ เมื่อประพฤติดี มีความสัมพันธ์งดงาม ได้ทำประโยชน์อย่างน้อยดำเนินชีวิตโดยสุจริต มั่นใจในความบริสุทธิ์ของตน ไม่ต้องกลัวต่อการลงโทษ ไม่สะดุ้งระแวงต่อการประทุษร้ายของคู่เวร ไม่หวั่นหวาดเสียวใจต่อเสียงตำหนิหรือความรู้สึกไม่ยอมรับของสังคม และไม่มี ความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจ เพราะความรู้สึกเดือดร้อนรังเกียจในความผิดของตนเอง จิตใจก็เอิบอิมชื่นบาน เป็นสุข ปลอดภัย สงบ และแน่วแน่มุ่งไปกับสิ่งที่คิด คำที่พูด และการที่ทำ

คู่สอง คือ สมาธิกับปัญญา ยิ่งจิตไม่ฟุ้งซ่าน สงบ อยู่ตัว ไร้สิ่งขุ่นมัว สดใส มุ่งไปอย่างแน่วแน่เท่าใด การรับรู้การคิดพิจารณาพิจารณา มองเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ก็ยิ่งชัดเจน ตรงตามจริง แล่น คล่อง เป็นผลดีในทางปัญญามากขึ้นเท่านั้น

อุปมาในเรื่องนี้ เหมือนว่า ตั้งภาชนะน้ำไว้ด้วยดีในที่เรียบร้อย ไม่ไปแกว่งสั่นหรือเขย่ามัน (ศีล) เมื่อน้ำไม่ถูกกวน คน พัดหรือเขย่า สงบนิ่ง ผงฝุ่นต่าง ๆ ก็นอนกัน หายขุ่น น้ำก็ใส (สมาธิ) เมื่อน้ำใส ก็มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน (ปัญญา)^{๒๕}

ไตรสิกขา จึงเป็นระบบการศึกษาฝึกฝนพัฒนา ๓ ส่วนตามลำดับ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เปรียบเทียบกับ มรรค ๘ ได้ดังนี้คือ

- ๑) สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเข้าใน อริศีลสิกขา (ศีล)
- ๒) สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเข้าใน อริจิตตสิกขา (สมาธิ)

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๐๔.

^{๒๕} อ่างแล้วเล่มเดียวกัน (ฉบับเดิม), หน้า ๒๒๘.

๓) สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัด
เข้าใน อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา)

๒. คุณธรรมที่ประสานจิตให้อ่อนโยนในการผูกไมตรีกับผู้อื่น

พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักฝึกจิตให้สงบในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุขหลักธรรมที่ช่วยประสานจิตให้อ่อนโยนในการสร้างไมตรีจิตกับคนอื่น คือ

๑) เมตตา คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

๒) กรุณา คือ อยากร่วมทุกข์กับผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์โศกเศร้าที่ประสบอยู่ด้วยความทุกข์ยาก เดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

๓) มุทิตา คือ เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุขก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานเมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จงอกงามยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย

๔) อุเบกขา คือ มองตามความเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคงเที่ยงตรงดุจตราขึง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัย และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรมเรียกว่าวางใจเป็นกลาง^{๒๖}

การที่จะปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมความรู้ สติปัญญาที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาต้องเริ่มต้นที่ตัวเราเองทั้งหมดซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ต้องอยู่ที่จิตใต้สำนึกของทุกคนที่มีกัลยาณมิตรในการให้คำแนะนำ หรือ คำปรึกษา

๓. กัลยาณมิตรตตา

มนุษย์เราต้องยอมรับความจริงว่าเราอยู่คนเดียวไม่ได้ในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน เพราะการทำงานทั้งหลายต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในหลายๆ รูปแบบ งานทั้งหลายจึงจะ

สำเร็จไปด้วยดี การอาศัยบุคคล หรือกลุ่มคนจำเป็นต้องเลือกคบคนที่ดีทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า กัลยาณมิตร ซึ่งกัลยาณมิตรตตา หมายถึง การคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลที่อยู่อาศัย เลือกลงเรียน สำเนียงการศึกษา เยี่ยงอย่างท่านผู้มีศรัทธา คือ จาคะ ปัญญา^{๒๗} นอกจากนี้หมายถึง การรู้จักบุคคลผู้ประกอบด้วยกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ ได้แก่

๑) ปิโย คือ เป็นผู้น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถามปัญหาในการดำเนินชีวิต

๒) ครุ คือ เป็นผู้น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

๓) ภาวนีโย คือ เป็นผู้รอบรู้หรือรอบคอบ ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ

๔) วัตตา จ คือ เป็นผู้รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนเป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕) วจนังคโม คือ เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ กล่าวคือ เป็นผู้พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์อดทนฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

๖) คัมภีร์ญจะ กถังกัตตา คือ เป็นผู้ถ่อมลงเรื่องเล็กได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

^{๒๖}ที.ม.(ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖.

^{๒๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

๗) โน จักรูฐาเน นิโยชเย คือ เป็นผู้ไม่ชักนำในทางที่ผิด กล่าวคือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย^{๒๘}

พระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถฝึกฝนได้ อยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรให้เยาวชนเหล่านั้น คิดได้ด้วยสติปัญญาของพวกเขาเอง จนเกิดการเรียนรู้และยอมรับในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมีสังคมที่เป็นกัลยาณมิตรกับพวกเขาด้วยจิตบริสุทธิ์ผู้เขียนเชื่อว่านักเรียนนักศึกษา จะเป็นเยาวชนที่ดีมีคุณภาพ ในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

บทสรุป

ความขัดแย้งเป็นปัญหาของมนุษย์ที่มีมานานในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อได้ศึกษาประวัติศาสตร์จะพบว่า ความขัดแย้งบางอย่างนำไปสู่การเปลี่ยนที่ดีขึ้น ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ จากการศึกษาทฤษฎีสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พอจะสรุปสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทยได้ ดังนี้ สาเหตุทางชีววิทยาและจิตวิทยา เช่น ความพิการทางร่างกาย เด็กและเยาวชนที่มีความพิการทางร่างกาย เช่น แขนด้วน ขาลีบสาเหตุทางสังคม เช่น สภาพครอบครัว และความยากจน และสภาพแวดล้อม เช่น ชุมชนแออัด กลุ่มเพื่อนสื่อมวลชน ในระยะหลังได้มีการกล่าวถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ และ สาเหตุของการทะเลาะวิวาท เกิดจากความขัดแย้งที่เกิดจากการบอกเล่าจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง รักสถาบันการศึกษาเกินเหตุ ต้องการได้รับการยอมรับ ความคึกคะนองในวัยรุ่น และการดูแลเอาใจใส่ไม่ทั่วถึง โดยมีหลักพระพุทธศาสนาเชื่อมั่นในการศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถฝึกหัดขัดเกลาคิดใจให้เป็นคนดีได้ด้วยตัวตนของพวกเขาเอง เมื่อได้ปฏิบัติพัฒนาตนอย่างแท้จริงตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา และเสริมด้วยคุณธรรมแห่งความเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา พร้อมกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดีมีกัลยาณมิตรในสถานศึกษา ครอบครัว เพื่อนๆ ต้องช่วยกันเมื่อปัจจัยองค์ประกอบเหล่านี้สมบูรณ์ เยาวชนจะเป็นคนดีของสังคม และเป็นพลังของชาติต่อไป

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, หน้า ๒๐๔.

บรรณานุกรม

- นพมาศ ธีรเวคิน. **จิตวิทยาสังคมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.
- ปราณี จันทร์หอม. “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมก้าวร้าว”.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.
- ผดุง อารยะวิญญู. **เด็กที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร : แว่นแก้ว, ๒๕๔๒.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ .
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙ .
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖.
- พระมหาสุบัณฑิต สุภณฺฑิต (จันทร์สว่าง). “ศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระนางมหาปชาบดีโคตรมี”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์, ๒๕๔๔.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๒ .
- สุชา จันทร์หอม. **จิตวิทยาเด็กเกเร**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา, ๒๕๔๒.
- สุนันทา เขียวนิล. “ผลการศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยเทคนิค ที่มีลักษณะความก้าวร้าวแตกต่างกัน”. **วิทยานิพนธ์จิตวิทยาการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.
- สุนีย์ ธีรวิรุฬห์. “การศึกษารายกรณีนักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว”. **สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต จิตวิทยาการแนะแนว**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.
- อารีญา นุชอนงค์. “ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับความก้าวร้าวของวัยรุ่น”. **วิทยานิพนธ์คหกรรมศาสตร์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.